

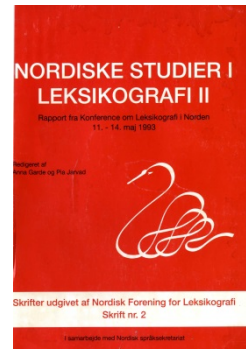
NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Applicering af alordbogsprincippet på konkrete ordbogsartilder

Forfatter: Sandro Nielsen

Kilde: Nordiske Studier i Leksikografi 2, 1993, s. 204-217
Rapport fra Konference om leksikografi i Norden, 11.-14. maj 1993

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Applicering af alordbogsprincippet på konkrete ordbogsartikler

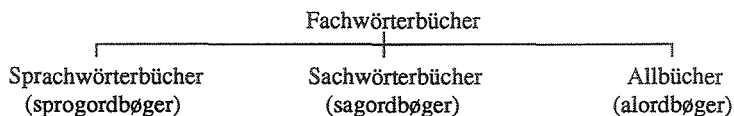
Sandro Nielsen

1. Indledning

En tosproget fagordbog har traditionelt været defineret og udarbejdet som en liste af ord, ordnet efter et bestemt princip, normalt alfabetisk, med dertil hørende ækvivalenter. På basis af de senere års metaleksikografiske forskningsarbejder kan man konkludere, at det ofte ikke er tilstrækkeligt med sådanne tosprogede ordlister. For at være så anvendelig som mulig, skal en fagordbog være udarbejdet for en nærmere defineret målgruppe og være udarbejdet til at opfylde et nærmere angivet formål. Dette vil ofte medføre, at en tosproget fagordbog bl.a. skal have en veludviklet mikrostruktur. Alt for ofte ser man, at de enkelte artiklers informationer ikke er optimale for eller tilstrækkelige til at opfylde målgruppens leksikografiske behov, fx fordi fagordbogens forfatter(e) har defineret ordbogens målgruppe så bredt, at den omfatter snart sagt alle og enhver. I det følgende vil der blive givet eksempler på denne utilstrækkelighed, og på hvilke oplysninger der kan medtages for at dække målgruppens leksikografiske behov. Dette omfatter både en ordbogstypologisk undersøgelse og en diskussion af både artikelinterne og artikeleksterne oplysninger.

2. Typologisk ramme

Der er i tidens løb gjort mange forsøg på at typologisere ordbøger, og ordbogstypologier er også stærkt afhængige af de kriterier man opstiller (jf. Zgusta 1971, Malkiel 1975, Kromann/Riiber/Rosbach 1984, Hausmann 1989 og Nielsen 1990). Det er altså muligt at fremlægge mange forskellige bud på hvordan ordbøger kan typologiseres, men her vil jeg begrænse mig til følgende overskuelige ordbogstypologi, med særlig relevans for fagordbøger:

Fagordbogstypologisk oversigt efter Wiegand 1988: 762.

Ved en **sprogordbog** forstås en ordbog, hvis genuine formål er at give oplysninger om et sprogs lingvistiske egenskaber og konventioner, altså sproglige oplysninger. Ved en **sagordbog**, også kaldet en **encyklopædi**, forstås en ordbog, hvis genuine formål er at give oplysninger om den ekstralingvistiske verden. Altså encyklopædiske oplysninger. I denne sammenhæng skal en **alordbog** opfattes som en hybrid ordbogstype. Dens genuine formål er at give både sproglige og encyklopædiske oplysninger (jf. Wiegand 1988: 762). I en tosproget alordbog finder man således sproglige og encyklopædiske oplysninger om både lemmata og ækvivalenter.

3. Leksikografisk udgangspunkt

Nu har vi set, at en ordbog bør opbygges efter et nærmere angivet ordbogskoncept og vi har set nærmere på en fagordbogstypologi. I det følgende skal vi se på det førstnævnte ordbogskoncept i forbindelse med den nævnte ordbogstypologi, dvs. forholdet mellem et komplekst, men sammenhængende ordbogskoncept og de typer oplysninger, som er relevante i en tosproget fagordbog. Dette er dog et meget vidt begreb, da tosprogede fagordbøger kan have mange forskellige formål eller funktioner og være udarbejdet for mange forskellige typer brugere. For at begrænse diskussionen, vil jeg koncentrere mig om sprogparret engelsk og dansk og disciplinen juridisk sprog. Jeg vil tage udgangspunkt i nogle konkrete artikler fra en engelsk-dansk juridisk ordbog og se på hvilke typer oplysninger artiklerne indeholder. Ordbogen er Feodor Niensens *Anglo/amerikansk-dansk retsordbog*, og jeg vil tage udgangspunkt i følgende artikler hentet fra bogstavet C:

contract kontrakt, overenskomst, aftale.
contract in restraint of trade konkurrenceklausul, konkurrencebegrænsende aftale.
contract note slutseddel.
contract of adhesion adhæsionskontrakt.
contract to sell aftale om senere at overdrage ejendomsretten til et formuegode.
contractor værksmester.
contravene (v) overtræde.
contribution bidrag.
contumacy, actual nægtelse af at følge en kendelse eller beslutning truffet under en retssag.
contumacy, presumed undladelse af, trods lovlig forkyndelse, at give møde i retten.

Generelt kan man dele disse artikler i to hovedgrupper. Den første udgøres af de artikler, der består af et lemma og én ækvivalent uden yderligere oplysninger. Den anden ho-

vedgruppe udgøres af de artikler, der består af et lemma og 2 eller flere ækvivalenter uden yderligere oplysninger. Den eneste undtagelse til denne generelle opdeling er artiklen **contravene**, som foruden lemma og ækvivalent indeholder en sproglig oplysning i form af en ordklasseangivelse. Hvis man således prøver at placere FEO inden for de ovenfor skitserede typologiske rammer, må man sige, at FEO er en sprogordbog, da dens genuine formål er at give sproglige oplysninger i form af målsproglige ækvivalenter.

Hvorvidt disse oplysninger er tilstrækkelige i en engelsk-dansk juridisk ordbog afhænger af to ting. For det første er ordbogens målgruppe af væsentlig betydning, da en ordbog kun er optimal for en brugergruppe såfremt den opfylder denne brugergruppes leksikografiske behov. For det andet er ordbogens funktion vigtig, da dens funktion er med til at afgøre hvilke oplysninger, der skal inkorporeres i ordbogen. I FEO oplyses i forordet, at ordbogens målgruppe er translatørstuderende, dvs. fagligt ukyndige brugere. Ser man på denne gruppes leksikografiske behov er det klart, at ordbogen skal opfylde i hvert fald to formål: Den skal kunne anvendes til oversættelse og til tekstreception. Translatørstuderende uddannes til at oversætte, og for at kunne gøre dette bliver de nødt til at tilegne sig viden om et fremmed fagsprog gennem læsning af lærebøger. Man kan argumentere for, at der i så fald skal udarbejdes to selvstændige ordbøger, men da FEO slår disse funktioner sammen, må man tage udgangspunkt i dette.

Hvad er så målgruppens leksikografiske behov? I denne forbindelse vil jeg tage udgangspunkt i de foreliggende brugerundersøgelser på området, hvoraf nogle af de væsentligste er foretaget af Fagleksikografigruppen ved Handelshøjskolen i Århus (jf. Duvå/Laursen/Maidahl 1992). Selvom disse undersøgelser ikke kun omfatter sprogpåret engelsk og dansk, kan man dog sammenfattende sige, at brugere, der falder inden for definitionen af målgruppen for FEO har brug for tre typer oplysninger i en engelsk-dansk juridisk ordbog. Disse kan sammenfattes således:

1. Oplysninger om engelsk jura og juridisk sprog.
2. Oplysninger om dansk jura og juridisk sprog.
3. Oplysninger om flerordsforbindelser på engelsk og dansk.

4. Oplysninger om jura

I en engelsk-dansk juridisk ordbog som FEO vil oplysningerne om engelsk jura relatere sig til lemmata, medens oplysningerne om dansk jura relaterer sig til ækvivalenterne. Dette har bl.a. betydning når man skal forsøge at give disse oplysninger i en ordbogsartikel, da denne skelnen kan anvendes direkte på sekvensen af mikrostrukturelle enheder. Ved **mikrostrukturelle enheder** forstås de selvstændige oplysningsenheder, der findes i en ordbogsartikel. Alle oplysninger, der er adresserede til lemmaet placeres direkte efter dette og før ækvivalenten, mens alle oplysninger, der er adresserede til ækvivalenten placeres direkte efter denne (jf. Grindsted 1988: 32). Såfremt dette princip følges konsekvent, vil ordbogsbrugeren aldrig være i tvivl om hvad den leksikografiske adresse for

oplysningerne er. Dette princip kan illustreres med udgangspunkt i artiklen **contravene** fra FEO. Hvis denne artikel udvides således, at den opfylder de behov, der stilles af brugeren kan den have følgende udformning:

contravene v [handle således, at en krænkelse opstår]

1. **overtræde** v [person krænker en lov, kontrakt eller et forbud]
2. **stride mod** v [ting i strid med noget andet]

Som det fremgår af denne reviderede artikel, er der én faglig forklaring adresseret til lemmaet og to faglige forklaringer adresseret til hver sin ækvivalent, og i det hele taget er informationsmængden i artiklens mikrostruktur forøget betydeligt. Når artikler indeholder mange slags oplysninger er det vigtigt, at brugeren ikke mister overblikket. Derfor bør det fremgå klart af artiklens skriftbillede, hvorledes de mikrostrukturelle enheder er arrangeret, og dette kan med fordel ske ved anvendelse af **strukturindikatorer** og **leksikografiske symboler** (jf. Wiegand 1989: 428). For overskuelighedens skyld bør man placere de faglige/encyklopædiske angivelser inden for skarpe parenteser, da der således aldrig kan være tvivl om, hvor den faglige angivelse begynder og slutter. Det er her vigtigt, at der ikke kan opstå tvivl hos brugeren om hvilken adresse en faglig forklaring har, og dette undgås ved klart at angive hvor de leksikografiske adresser er placeret i en ordbogsartikel. Hvis et lemma behandles polysemt, kan man med fordel anvende **polysemiindeks** i form af arabertal, således som det er illustreret i den omarbejdede artikel. De skarpe parenteser og den fede skrift fungerer som strukturindikatorer, mens disse samt arabertallene fungerer som sekvenseringsenheder (*ordering devices*, jf. Hausmann/Wiegand 1989: 344). Dette betyder dog ikke, at man altid behøver at have forklaringer om både lemma og ækvivalent. Såfremt et lemma og dets ækvivalent er fuldstændige ækvivalenter, er det uhensigtsmæssigt og pladskrævende at angive definitioner vedrørende begge. I FEO vil det være tilstrækkeligt at angive en definition, som er adresseret til lemmaet. Grunden til, at lemmaet forklares er, at en engelsk-dansk juridisk ordbog beskriver engelsk jura og ikke dansk jura. Et eksempel på denne fremgangsmåde kan illustreres ved hjælp af følgende omarbejdning af artiklen **contract of adhesion**:

contract of adhesion n [ensidigt udformet standardkontrakt,
der kun tilgodeser den ene parts interesser]
adhæsiionskontrakt n
→ model contract; standard form contract

Som et yderligere supplement til forståelsen af engelsk jura og engelsk juridisk sprog kan man i artiklen inkorporere krydshenvisninger, her indikeret ved en pil: →. Disse kan være med til at vise brugeren, hvorledes et juridisk ord eller begreb er placeret i det juridiske fagsystem i forhold til andre ord eller begreber. I det konkrete tilfælde er *standard form contract* overbegrebet, og der findes to former heraf, nemlig *model contracts* og *contracts of adhesion*. I et udbygget krydshenvisningssystem vil en bruger af ordbogen blive gjort opmærksom på denne sammenhæng, hvis man forestiller sig, at de to øvrige artikler i den imaginære ordbog indeholder oplysninger herom (dette konkrete tilfælde kan sammenholdes med de pågældende artikler i Basisordbog eng-da). Antallet af sådanne krydshenvisninger er naturligvis forskellig fra lemma til lemma, men man bør dog for overskuelighedens skyld søge at begrænse antallet (fx til 5). Endvidere bør der kun være krydshenvisninger til vigtige lemmata, ellers vil brugeren ikke få et optimalt udbytte. Henvises der til marginalt relevante lemmata vil brugeren hurtigt opgive at benytte disse henvisninger fordi de tilsyneladende ikke er relevante og opslagene er spild af tid.

I forbindelse med ækvivalentangivelse bør man tage sig i agt for ikke at foretage en sammenblanding af en egentlig ækvivalent (*ready translation equivalent*) og den dertil hørende uddybende forklaring. Ser man på de to artikler **contumacy** kan man se, at ækvivalentangivelsen består af en **forklarende ækvivalent** eller **episk ækvivalent**. Dette kan selvfølgelig ikke altid undgås, især ikke i forbindelse med engelsk og dansk ret, da de to retssystemer er grundlæggende forskellige. Dog kan man i begge disse artikler erstatte forklaringerne med en egentlig ækvivalent og gøre den episke ækvivalent til en uddybende forklaring. I en ordbog, der er beregnet til oversættelse bør man principielt angive en ækvivalent, som kan indsættes i en oversættelse, i hvert fald i de tilfælde, i hvilke dette er muligt. Dette kan illustreres af følgende omarbejdede artikelforslag:

actual contumacy n [nægtelse af at følge en kendelse eller beslutning truffet under en retssag]
uefterrettelighed n
→ presumed contumacy
presumed contumacy n [undladelse af, trods lovligt forkyndt tilsigelse, at give møde i retten]
udeblivelse n
→ actual contumacy

I forbindelse med denne ækvivalentangivelse kan man komme ud for, at man på dansk har to ord, der er fuldstændige synonyme semantisk set. Ofte viser det sig, at der dog er en forskel på disse synonyme, idet det ene anvendes hyppigere end det andet, evt. fordi der er sket en sproglig fornyelse. For eksempel blev det danske udtryk *ansvar uden culpa* tidligere anvendt for det, der nu betegnes *objektivt ansvar*. Såfremt det er muligt

for leksikografen bør sådanne forhold tages i betragtning. Dette betyder, at det af artiklen skal fremgå hvilket af de to eller flere synonymer er det mest anvendte. Her kan man tænke sig, at den mest frekvente ækvivalent angives i **ækvivalentpositionen**, og de øvrige mindre frekvente synonymer placeres i en selvstændig **synonymiangivelse**. I en engelsk-dansk juridisk ordbog vil angivelsen af danske synonymer hjælpe brugeren i forbindelse med både tekstreception og oversættelse fra engelsk. Dette kan illustreres ved hjælp af følgende omarbejdede artikel:

contract note n [dokument, der fastslår hovedindholdet i en afsluttet handel]

1. **slutseddel** n [almindelig betegnelse inden for erhvervsliv]

2. **børsnota** n [bevis for, at aktier er blevet købt eller solgt, men endnu ikke betalt]

= fondsnota

→ bought note; broker's contract; sold note

I den omarbejdede artikel **contract note** bør man bemærke, at synonymet kun hører til den ene af de danske ækvivalenter (delbetydning 2), og den er da angivet i den artikeldel, som kun vedrører det relevante ækvivalente danske udtryk.

5. Flerordsforbindelser

Vi skal nu se nærmere på den sidste af de tre ovennævnte oplysningsgrupper. Flerordsforbindelser er vigtige i fagsproget, især da de ikke altid er transparente syntagmatiske enheder. At flerordsforbindelser er intransparente har i denne sammenhæng en dobbeltbetydning. For det første er det vigtigt at kende både de engelske og danske faste ordforbindelser for at kunne oversætte en engelsk juridisk tekst til et idiomatisk dansk. For det andet er engelske juridiske ordforbindelser ofte i sig selv uigennemskuelige betydningsmæssigt for ordbogens målgruppe, og derfor er det særligt vigtigt at medtage disse i en engelsk-dansk juridisk ordbog. De illustrerer ikke blot sproglige forskelle, men hjælper også den danske bruger til en forståelse af engelsk jura. I mikrostrukturel sammenhæng betegnes den udgangssproglige ordforbindelse **fraseangivelse**, og den mål-sproglige oversættelse betegnes **parafraseangivelse**. Et eksempel på, at FEO kan forbedres ved en inkorporering af flerordsforbindelser i en artikel kan illustreres ved følgende omarbejdede artikel:

contribution n [ydelse, der erlægges af én person til en anden]

1. **bidrag** n <pl -> [ydelse givet til støtte for et bestemt formål eller foretagende]

2. **indskud** n <pl -> [ydelse givet til sammenslutning eller foretagende, evt. betingelse for at deltage]

▲ *shares may be subscribed against contribution of other values than cash* aktier kan tegnes mod indskud af andre værdier en kontanter; *contributions shall not be in the form of contracts for work or services* indskud kan ikke betså i forpligtelser til at udføre arbejde eller erlægge tjenesteydelser

3. **regres** n [krav på at få en udgift helt eller delvis dækket af en anden]

▲ *the tortfeasor who is sued may ask for contribution from the other tortfeasors* den sagsøgte skadevolder har regres mod de øvrige skadevoldere; *no contribution can be obtained where the person sued is liable to indemnify his co-tortfeasor* der kan ikke opnås regres såfremt den sagsøgte er pligtig til at skadesløsholde medskadevolderen → civil liability contribution; right of contribution

For at gøre artiklen så brugervenlig som muligt bør der anvendes forskellige tegn og typografiske midler. I ovennævnte artikelforslag er der gjort brug af en strukturindikator, idet alle fraseangivelser er skrevet med kursiv, således at de træder tydeligt frem i skriftbilledet. Dette har den yderligere fordel, at man ikke behøver at fremhæve parafraseangivelserne, da fraseangivelserne fungerer som direkte indgang til disse. For yderligere at gøre artiklen brugervenlig er det leksikografiske symbol ▲ anvendt som blikfang (strukturindikator), således at brugeren aldrig er i tvivl om hvor søgefeltet for flerordsforbindelser befinder sig. I denne artikel er der også inkorporeret grammatiske oplysninger. Der er i vinkelparenteser (strukturindikatorer) angivet, at de danske ækvivalenter i betydning 1 og 2 danner uregelmæssig pluralis (nulfleksion). Hvorvidt det er relevant med sådanne grammatiske oplysninger afhænger af målgruppens leksikografiske behov. I en ordbog, der benyttes til oversættelse eller tekstproduktion er det fordelagtigt at angive grammatiske uregelmæssigheder på målsproget. Det har især betydning i de tilfælde i hvilke lemmaet ikke er undergivet grammatiske uregelmæssigheder som tilfældet er i artiklen **contribution**.

I fraseangivelserne har jeg valgt at skrive lemmaet fuldt ud i stedet for at benytte et pladssymbol eller gentagelsestegn som fx en tilde. Dette optager ganske vist mere

plads, men brugeren er aldrig i tvivl om lemmaets form i en given frase. Et eksempel på, at lemmaet som subadresse i fraseangivelsen er forskelligt fra lemmaets form i lemma-positionen kan ses i følgende omarbejdede artikel:

contract in restraint of trade *n* [aftale om, at en person ikke må udøve et bestemt erhverv - kan være tids- eller områdebegrænset]

konkurrencebegrænsende aftale *n*

▲ *a contract in restraint of trade is prima facie illegal* en konkurrencebegrænsende aftale er almindeligvis uden retsvirkning; *contracts in restraint of trade are void unless it is proved that the restraint is reasonable* konkurrencebegrænsende aftaler er ugyldige medmindre det godtgøres, at konkurrenceforbudet er rimeligt

= konkurrenceforbud

→ non-competition clause; restrictive agreement

Fremgangsmåden med at benytte hele ordet i subadressen er specielt fordelagtig i de tilfælde i hvilke lemmaet har uregelmæssig fleksion (fleksionsmorfologiske uregelmæssigheder), fx det engelske verbum *catch*, der bøjes *caught* i datid. Endvidere er der anvendt semikolon efter parafraseangivelserne til at adskille disse fra de efterfølgende fraseangivelser. Semikolon anvendes som strukturindikator idet det angiver strukturen i den artikeldel, der behandler flerordsforbindelser og adskiller samtidig to mikrostrukturelle enheder. En væsentlig årsag til at anvende semikolon er, at man ofte kommer ud for, at fraseangivelser og parafraseangivelser indeholder almindeligt komma, og et komma ville derfor ikke kunne anvendes som strukturindikator. Når man vælger strukturindikatorer bør hver strukturindikator kun have ét formål for at undgå misforståelser, og alle strukturindikatorer bør være forklaret i ordbogens brugervejledning.

6. Andre mikrostrukturelle ovejelser

I forbindelse med alordbogsprincippet bør det endvidere være en af leksikografens primære opgaver at præsentere ordbogsbrugeren for en så nøjagtig og detaljeret leksikografisk behandling som muligt. Dette aspekt er dog afhængigt af flere faktorer, herunder ordbogens funktion, målgruppens leksikografiske behov samt ordbogens fag. I en engelsk-dansk juridisk ordbog for translatørstuderende må brugeren - hvis ikke andet er anført - kunne forvente at fagområdet engelsk ret (og dansk ret) behandles så grundigt, at unøjagtigheder undgås. I de valgte artikler fra FEO finder man en unøjagtighed i den leksikografiske behandling i artiklen **contractor**. Den unøjagtighed det drejer sig om i dette tilfælde er manglen på forskellige ækvivalenter af et polysemt lemma. I denne artikel er lemmaet behandlet som om det er monosemt selv om det faktisk er polysemt, eller i hvert fald svarer til flere danske juridiske udtryk. Der er ikke her tale om, at lem-

maet har én betydning inden for juridisk sprog, og en anden betydning uden for juridisk sprog, så den polyseme behandling er særdeles relevant i denne artikel. Inden for den juridiske sprogbrug svarer det engelske lemma i hvert fald til to forskellige danske juridiske ord, og dette burde have været angivet i artiklen. Et forslag til hvordan den i FEO unøjagtige behandling af lemmaet kunne forbedres fremgår af følgende omarbejdede artikelforslag:

contractor n [person, der har indgået en retligt bindende aftale]

1. **kontrahent** n [den, der deltager i og er bundet af en kontrakt]

= aftalepart; kontraktpart

2. **entreprenør** n [den, der i henhold til en entreprisekontrakt påtager sig at udføre bygge- eller anlægsarbejde på andens faste ejendom]

→ contract for services; independent contractor

3. **værksmester** n [ældre betegnelse for den, der mod vederlag forpligter sig til at frembringe et arbejdsresultat for en anden - omfatter fx entreprise og befragtning]

I den omarbejdede artikel bør man lægge mærke til, at der er angivet tre, og ikke to delbetydninger af lemmaet. Den tredje betydning er medtaget for fuldstændighedens skyld, men da det fremgår af den faglige forklaring i delbetydning 3, at den danske ækvivalent er en ældre betegnelse, kan den med fordel udelades. Det kan så undre, at FEO har valgt at angive en ukurant dansk ækvivalent i stedet for de mere kurante ækvivalenter, der er angivet i delbetydning 1 og 2. Det bør principielt være således, at kun kurante ækvivalenter angives, da disse er umiddelbart anvendelige, medmindre ordbogens erklærede formål er at give en diakron leksikografisk behandling af et givet fagomådes ordforråd. Under delbetydning 1 er der angivet to synonyme til ækvivalenten. Disse er anført i alfabetisk rækkefølge, men såfremt der foreligger en frekvensliste over et fags ordforråd, bør man overveje at anføre synonymerne i en rækkefølge, der afspejler denne frekvens. Uanset om man vælger at benytte det alfabetiske princip eller frekvensprincippet ved anførelse af mere end ét synonym, bør rækkefølgen altid være klart beskrevet i ordbogens brugervejledning. Til adskillelse af synonymerne under delbetydning 1 og til adskillelse af krydshenvisningerne under delbetydning 2 er der som strukturindikatorer anvendt semikolon. Dette skyldes, at semikolon allerede er anvendt til adskillelse af parafraseangivelser og fraseangivelser, og da det således fungerer som adskillelестegn mellem forskellige mikrostrukturelle enheder, kan man med fordel fortsætte med at anvende det på denne måde. Dette er en konsekvent fremgangsmåde, og den pågældende strukturindikator har kun én funktion.

Det bør dog bemærkes, at der i artiklerne fra FEO forekommer eksempler på en an-

givelse af flere danske ækvivalenter til ét engelsk lemma. Det bedste eksempel på dette er artiklen **contract**. I denne artikel angives tre danske juridiske udtryk som ækvivalenter til lemmaet. Inden for dansk juridisk sprogbrug anses disse tre ord ofte for at være synonyme udtryk, men der er dog en tendens til, at de ikke benyttes som fuldsynonymer. Eller sagt på en anden måde: i nogle tilfælde vil der være en tendens til at benytte det ene af de tre ord frem for de to andre (jf. *afbetalingskontrakt vs. konkurrencebegrænsende aftale*). For at gøre brugerne opmærksom på dette, er det nødvendigt at inkorporere oplysninger, der fortæller om dette. En omarbejdelse af denne artikel kan fx resultere i en ordbogsartikel med følgende indhold:

contract *n* [retligt bindende aftale, der stifter et retsforhold mellem parterne → §8]

1. **kontrakt** *n* [betegner almindeligvis en retligt bindende aftale]

▲ *a contract may be modified or terminated by the mere agreement of the parties* parterne kan ved aftale ændre en kontrakt eller bringe den til ophør; *at the time and place and in the form required by the contract* på det tidspunkt, på det sted og i den form kontrakten fastsætter; *the buyer may declare the contract avoided* køber kan hæve kontrakten; *the final wording of the contract* kontraktens endelige udformning; *the contract is up* kontrakten er udløbet; *keep the contract alive* fastholde kontrakten; *within the general scope of this contract* inden for nærværende kontrakts almindelige rammer; *contracts to be couched in a special form* formbundne kontrakter

≠ familieaftale

→ domestic agreement

2. **aftale** *n* [omfatter både retligt bindende og retligt uforpligtende aftaler]

▲ *at the time of the conclusion of the contract* på tidspunktet for kontraktens indgåelse; *the contract has been reduced into writing* aftalen foreligger i skriftlig form; *time is of the essence of the contract* tiden er af afgørende betydning for aftalen; *it is his job to procure or conclude contracts* det er hans job at udvirke eller indgå aftaler

→ agreement

3. **overenskomst** *n* [retligt bindende aftale, især kollektiv aftale mellem organisationer]

→ collective agreement

I denne omarbejdede artikel er der med polysemiindeks opnået en klar skelnen mellem de forskellige betydninger, og faglige forklaringer viser anvendelsen af de tre ækvivalenter. Herudover er der også et eksempel på en henvisning til en ordlisteekstern ordbogsdel i form af en eksplicit krydshenvisning: _ §8. Artiklen indeholder således en henvisning til en (imaginær) fagintroduktion i den omarbejdede ordbog, og et uddrag fra denne fagintroduktion kunne eventuelt have følgende udseende:

§7 Aftalers indgåelse

Engelsk og amerikansk aftaleret er baseret på overenskomstprincippet, ifølge hvilket et løfte eller tilbud først bliver bindende når det accepteres. Dansk aftaleret er baseret på løftet teorien, ifølge hvilken et løfte eller tilbud er bindende så snart det er kommet til modtagerens kundskab.

§8 Aftalers form

I engelsk og amerikansk ret sondres mellem to typer kontrakter. **Specialty contracts** er formbundne kontrakter, der oprettes skriftligt og forsynes med segl. **Simple contracts** er formløse kontrakter og kan være skriftlige eller mundtlige. Simple contracts opnår kun gyldighed såfremt **consideration** erlægges, hvorimod specialty contracts ikke kræver consideration, men opfyldelse af formkravene.

I dansk ret er hovedreglen, at kontraktens gyldighed ikke er betinget af bestemte formers iagttagelse.

§9 Aftalers gyldighed

.....

En sådan fagintroduktion kan være placeret før eller efter ordlisten, og den er af særlig betydning for brugere, der ikke er fagspecialister. Fordelen ved en fagintroduktion er, at man undgår at overbelaste artiklernes mikrostruktur idet man kan samle generelle oplysninger, som er relevante for flere lemmata - og dermed for flere artikler - et enkelt sted. Så i stedet for at skrive de samme oplysninger i flere artikler, kan man henvise fra artiklerne til fagintroduktionen. Såfremt fagintroduktionen er inddelt i nummererede paragraffer som i forslaget er det let at henvise til oplysningerne i denne.

Det er dog ikke gjort med dette, da det engelske udtryk **contract** bruges i flere betydninger end de her nævnte. En yderligere bearbejdning af artiklen resulterer i, at følgende oplysninger medtages:

4. **retshandel** n [bindende erklæring om stiftelse, forandring eller ophævelse af en rettighed]

▲ *any contract, dealing or transaction* enhver retshandel
→ act in law

5. **entreprise** n [aftale om udførelse af bygge- eller anlægsarbejde på en andens faste ejendom]

▲ *he was awarded a contract* han fik tildelt en entreprise;
he obtained a contract for a project han fik et projekt i entreprise;
he won the contract for the work han fik arbejdet i entreprise

→ contract for services

6. **slutseddel** n [foreløbig aftale om overdragelse af ejendomsretten til fast ejendom - forkortelse for contract for the sale of land]

▲ *exchange of contracts* udveksling af slutsedler
→ contract for the sale of land

7. **kontraktforhold** n [betegner det samlede retsforhold mellem parterne, dvs. både kontrakten og den lovgivning og retspraksis, som har indflydelse på hele retsforholdet]

▲ *he has an action in both contract and tort* han kan anlægge sag både i og uden for kontraktforhold

→ contractual relationship

Selv om artiklen således bliver forholdsvis omfattende, virker skriftbilledet ikke uoverskueligt, idet der er anvendt forskellige sekvenseringsenheder. Anvendelsen af strukturindikatorer, som fx fed skrift, kursiv skrift, skarpe parenteser og semikolon, samt det leksikografiske symbol ▲ betyder, at det er nemt at overskue artiklen og finde rundt i den. Det kan måske virke overvældende med alle disse oplysninger i de omarbejdede ordbogsartikler, men det er ikke altid nødvendigt med mange oplysninger. Eksempler på ordbogsartikler med et minimum af oplysninger er de såkaldte **krydshenvisningsartikler**. Af de udvalgte artikler fra FEO er der én, der med fordel kan ændres til en krydshenvisningsartikel, og dette er **contract to sell**. Som krydshenvisningsartikel kan den have følgende udformning:

contract to sell n = agreement to sell

I denne artikel henvises brugeren til lemmaet **agreement to sell**, i hvis artikel de relevante oplysninger vil være at finde. På denne måde undgår man at gentage oplysninger, og hvis det er muligt, kan man lade artiklen med det mest frekvente af to eller flere synonymer være den fuldstændige artikel.

7. Afslutning

Sammenfattende kan man sige, at der i tosprogede juridiske ordbøger for den fagligt ukyndige bruger skal være flere oplysninger end i FEO. Her er alordbogskonceptet vel-egnet. Eksempler på hvordan nogle artikler fra FEO kunne se ud efter en omarbejdning efter alordbogsprincippet og med behørig hensyntagen til de nødvendige oplysninger viser klart, at der kræves megen plads. En mulig løsning på dette problem er at begrænse den potentielle lemmabestand ved at udarbejde tosprogede fagordbøger, som behandler et snævert afgrænset fagområde, dvs. delfagsordbøger i stedet for hovedfagsordbøger. Dette medfører, at man med fordel kan begrænse sig til at udarbejde juridiske ordbøger inden for disciplinens delfag, fx en kontraktretlig ordbog, en familiretlig ordbog og en strafferetlig ordbog. På denne måde vil man kunne udarbejde ordbøger, der dækker mest muligt af ordforrådet inden for et sådant delfagsområde, og samtidig vil der blive plads til de meget omfattende oplysninger, som alordbogsprincippet kræver (jf. Lenstrup 1992 og Nielsen 1992). Da alordbogsprincippet indebærer en væsentlig belastning af den leksikografiske mikrostruktur, vil det være en stor fordel for brugeren, hvis man i alordbogens artikler gør udstrakt brug af strukturindikatorer som sekvenseringsenheder, således at den mikrostrukturelle sekvens klart fremgår af skriftbilledet. Dette medfører, at artiklen inddeles i klart afgrænsede søgefelter, således at brugeren hurtigt kan få tilgang til den type oplysninger han/hun søger.

Litteratur

- Basisordbog eng-da = Nielsen, Sandro: *Engelsk-dansk juridisk basisordbog*. København, Munksgaard 1993.
- Duvå, Grete/Laursen, Anna-Lise/Maidahl, Lisbet 1992: Brugerundersøgelse vedrørende oversættelse af fagtekster. I: Ruth Vatvedt Fjeld (red.): *Nordiske studier i leksikografi. Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden 28.-31. mai 1991*. Oslo: Nordisk forening for leksikografi: 105-133.
- FEO = Nielsen, Feodor: *Anglo/amerikansk-dansk retsordbog*. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busk 1975.
- Grindsted, Annette 1988: *Principper for præsentation af ækvivalenter i oversættelsesordbøger*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Hausmann, Franz Josef 1989: Wörterbuchtypologie. I: F.J. Hausmann/O. Reichmann/H.E. Wiegand/L. Zgusta (red.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie, vol. 1*. Berlin/New York: de Gruyter: 968-981.

- Hausmann, Franz Josef/Wiegand, Herbert Ernst 1989: Component Parts and Structures of General Monolingual Dictionaries: A Survey. I: F.J. Hausmann/O. Reichmann/H.E. Wiegand/L. Zgusta (red.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie, vol 1*. Berlin/New York: de Gruyter: 328-360.
- Kromann, Hans-Peder/Riiber, Theis/Rosbach, Paul 1984: Überlegungen zu Grundfragen der zweisprachigen Lexikographie. I: Herbert Ernst Wiegand (red.): *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie V*. Hildesheim/New York: Olms: 159-238.
- Lenstrup, Rita 1992: Den selektive specialordbog. I: Ruth Vatvedt Fjeld (red.): *Nordiske Studier i leksikografi. Rapport fra Konferanse om leksikografi i Noden 28.-31. mai 1991*. Oslo: Nordisk forening for leksikografi: 478-482.
- Malkiel, Yakov 1975: A Typological Classification of Dictionaries on the Basis of Distinctive Features. I: Fred W. Householder/Sol Saporta (red.): *Problems in Lexicography*. Bloomington: Indiana University: 3-24.
- Nielsen, Sandro 1990: Contrastive Description of Dictionaries Covering LSP Communication. I: *Fachsprache/International Journal of LSP 3-4*: 129-136.
- Nielsen, Sandro 1992: Forholdet mellem enkeltfagsordbøger og alordbøger. I: R. Vatvedt Fjeld (red.): *Nordiske studier i leksikografi. Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden 28.-31. mai 1991*. Oslo: Nordisk forening for leksikografi: 275-287.
- Wiegand, Herbert Ernst 1988: Was eigentlich ist Fachlexikographie? Mit Hinweisen zum Verhältnis von sprachligem und enzyklopädischem Wissen. I: Horst Haider Munske/Peter von Polenz/Oskar Reichmann/Reiner Hildebrandt (red.): *Deutscher Wortschatz. Lexikologische Studien. Ludwig Erich Schmitt zum 80. Geburtstag von seinen Marburger Schülern*. Berlin/New York: de Gruyter: 729-790.
- Wiegand, Herbert Ernst 1989: Der Begriff der Mikrostruktur: Geschichte, Probleme, Perspektiven. I: F.J. Hausmann/O. Reichmann/H.E. Wiegand/L. Zgusta (red.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie, vol. 1*. Berlin/New York: de Gruyter: 409-462.
- Zgusta, Ladislav 1971: *Manual of Lexicography*. Haag/Paris: Mouton.